

Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης

Περίληψη :

Η Ευαγγελική Σχολή ιδρύθηκε το 1733 και λειτούργησε μέχρι το 1922. Ήταν ένα από τα σημαντικότερα ελληνικά εκπαιδευτήρια της Σμύρνης, αναγνωρισμένο από την ελληνική κυβέρνηση ως πλήρες γυμνάσιο. Στη σχολή δίδαξαν σπουδαίοι λόγιοι και εκπαιδευτικοί ενώ από αυτήν αποφοίτησαν σημαντικές προσωπικότητες των γραμμάτων, των τεχνών και του εμπορίου. Η Ευαγγελική Σχολή περιβλήθηκε εμβληματικό χαρακτήρα και αποτελεί ως και σήμερα αναγνωρίσιμο τόπο αναφοράς ως προς την ελληνική παιδεία στη δυτική Μικρά Ασία.

Χρονολόγηση

1733-1922, επανασύσταση στην Αθήνα το 1934

Γεωγραφικός εντοπισμός

Σμύρνη

1. Ίδρυση και ονομασία

Στις 22 Ιουνίου 1733, ο μοναχός [Ιερόθεος Δενδρινός](#) από την Ιθάκη και τρεις πρόκριτοι της ελληνικής κοινότητας της [Σμύρνης](#), ο [Παντολέων Σεβαστόπουλος](#), ο Γεώργιος Όμηρος και ο Γεώργιος Βιτάλης, [Χιώτες](#) στην καταγωγή, υπέγραψαν το συμφωνητικό έγγραφο για την ίδρυση ενός νέου εκπαιδευτικού ιδρύματος στην πόλη. Ο Ιερόθεος Δενδρινός, που παλαιότερα, το 1718, είχε διδάξει στην πρώτη σχολή της ελληνικής κοινότητας στον Επάνω Μαχαλά της Σμύρνης, δέχτηκε να διδάξει εκεί και να διευθύνει το νέο εκπαιδευτικό ίδρυμα εφ' όρου ζωής. Οι τρεις πρόκριτοι αποφάσισαν να καταβάλουν όλα τα χρήματα για τα έξοδά της. Η Ευαγγελική Σχολή θα θεωρούνταν, όμως, σχολείο της ελληνικής κοινότητας.

Τα πρώτα χρόνια, η σχολή αυτή, αφιερωμένη «εις τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Κύριον ἡμῶν Χριστόν», είχε διάφορα ονόματα: Μεγάλον Σχολεῖον, Ελληνικόν Σχολεῖον ἢ Ευαγγελικόν Φροντιστηρίον.¹ Σιγά σιγά όμως επικρατούσε το όνομα «Ευαγγελική Σχολή» και από τις αρχές του 19ου αιώνα, η ονομασία αυτή επικράτησε οριστικά. Από το 1846, η σχολή αναγνωρίστηκε ως γυμνάσιο.

2. Η αγγλική προστασία

Το 1747 η Ευαγγελική Σχολή μεταρρυθμίστηκε, ανεξαρτοποιήθηκε από τον έλεγχο της ελληνικής κοινότητας και τέθηκε υπό την προστασία του εκάστοτε Άγγλου προξένου της Σμύρνης. Ο Παντολέων Σεβαστόπουλος, που ήταν προστατευόμενος των Άγγλων, επέμενε στην επιλογή αυτή γιατί φοβόταν μήπως, μετά το θάνατό του, η σχολή διαλυθεί. Στη διαθήκη του άφησε στην Ευαγγελική Σχολή μεγάλο μέρος της περιουσίας του: η σχολή απέκτησε έτσι σταθερή βάση για τη λειτουργία της. Ο Άγγλος πρόξενος σεβάστηκε την κληρονομική ρήτρα και έθεσε, πράγματι, τη σχολή υπό την προστασία του.

Το [Οικουμενικό Πατριαρχείο](#) από την πλευρά του με διάφορα [σιγίλλια](#) διακήρυξε την αυτονομία και ανεξαρτησία της σχολής από την ελληνορθόδοξη κοινότητα. Τελικά, το 1810, ο σουλτάνος Μαχμούτ Β' αναγνώρισε επισήμως και διεθνώς το προνόμιο της Αγγλίας στη σχολή.² Η Ευαγγελική Σχολή επωφελήθηκε από την αγγλική προστασία μέχρι το 1914.

Με την αγγλική προστασία, η Ευαγγελική Σχολή εξαρτιόταν επισήμως από τη δικαιοδοσία του Άγγλου προξένου για όλα τα προβλήματα που μπορούσε να αντιμετωπίσει στη λειτουργία της και στις σχέσεις της με

Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης

τις άλλες υπηρεσίες της πόλης και με τις οθωμανικές αρχές. Οι ιδρυτές του εκπαιδευτικού ιδρύματος θεωρούσαν ότι οι Άγγλοι μπορούσαν να προστατέψουν τη σχολή από ενδεχόμενες αυθαιρεσίες των οθωμανικών αρχών. Στην πραγματικότητα, η κατάσταση ήταν πολύπλοκη και η σχολή δεν ήταν τόσο ανεξάρτητη από την ελληνορθόδοξη κοινότητα, όπως θα δούμε και στη συνέχεια.³ Επιπλέον, από την ίδρυσή της έως το 1828, είχε κυρίως θρησκευτικό χαρακτήρα, αφού οι μέχρι τότε διευθυντές της ήταν αποκλειστικά ιερωμένοι.

3. Η λειτουργία της Ευαγγελικής Σχολής

3.1. Τα οικονομικά

Η Ευαγγελική Σχολή έπρεπε να βρίσκει χρηματικούς πόρους για τους μισθούς των δασκάλων και των καθηγητών της, τις δαπάνες για την καθημερινή λειτουργία της (θέρμανση, αγορά γραφικής ύλης κτλ.), την αγορά βιβλίων, καθώς και τις υποτροφίες στους άπορους μαθητές της· επίσης, έπρεπε να αντιμετωπίζει τις έκτακτες δαπάνες.

Τα έσοδά της προέρχονταν κυρίως από δωρεές ευεργετών που διέθεταν την περιουσία τους ή μέρος αυτής για τη σχολή: δώριζαν χρήματα, οικίες, αποθήκες, κτήματα, καταστήματα, έπιπλα κτλ. Τα ονόματά τους αναγράφονταν σε στήλη στη μεγάλη αίθουσα της σχολής.⁴ Οι διαθέσιμες μελέτες για την ιστορία της σχολής περιλαμβάνουν πάντα τον κατάλογο με τα ονόματά τους: Οι ευεργέτες ήταν σημαντικά μέλη της ελληνορθόδοξης κοινότητας της Σμύρνης το 18ο και 19ο αιώνα (έμποροι, μεγαλοκαταστηματάρχες, λόγιοι, επιχειρηματίες κτλ.), όπως ο [Βασίλης Διογένης](#), ο [Αριστοτέλης Φοντριέο](#), ο [Γεώργιος Μπαλτατζής](#), ο [Γεώργιος Λάτσης](#), ο Ιωάννης Όμηρος, ο Ι. Μαρκόπουλος, ο [Π. Ροδοκανάκης](#) και πολλοί άλλοι. Οι ευεργέτες ήταν επίσης Έλληνες έμποροι (με καταγωγή κυρίως από τη Σμύρνη) που έμεναν σε μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις.⁵ Μία από τις σημαντικότερες προσφορές ήταν εκείνη του εμπόρου [Π.Α. Ράλλη](#), χιώτη στην καταγωγή και εγκατεστημένου στην Τεργέστη, που στα τέλη του 19ου αιώνα έστελνε κάθε χρόνο σημαντικό χρηματικό ποσό στην Ευαγγελική Σχολή. Συχνά, οι ευεργέτες της Ευαγγελικής Σχολής ήταν παλιοί μαθητές της.

Με αυτό τον τρόπο, η Ευαγγελική Σχολή απέκτησε μεγάλη κινητή και ακίνητη περιουσία. Τα άλλα έσοδά της προέρχονταν από την ενοικίαση των ακινήτων της, τους τόκους εισοδημάτων της, διάφορες βοήθειες της ελληνικής κοινότητας, τα δικαιώματα από τις εγγραφές των μαθητών της,⁶ τους ελέγχους και τα απολυτήρια, αλλά και από τους εράνους και τις συνδρομές των κατοίκων της Σμύρνης (που ήταν μέλη κυρίως της ελληνικής κοινότητας).

3.2. Η εφορεία

Η εφορεία ήταν η ανώτερη διοικητική αρχή της Ευαγγελικής Σχολής και ήταν υπεύθυνη για την ομαλή και απρόσκοπτη λειτουργία της. Παρακολουθούσε από κοντά τα προβλήματά της και γι' αυτό το λόγο την επιθεωρούσε τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα. Στην περίπτωση διαφορών ανάμεσα στη σχολή και τις αρχές της πόλης, η εφορεία μπορούσε να ζητήσει την προστασία του Άγγλου προξένου. Τα μέλη της εφορείας παρακολουθούσαν κάποια μαθήματα, δόριζαν, αντικαθιστούσαν και επιθεωρούσαν τους δασκάλους, ενώ έδιναν τις κατάλληλες οδηγίες για κάθε περίπτωση. Η εφορεία είχε βέβαια τη διαχείριση της περιουσίας της σχολής, δηλαδή εισέπραττε τα εισοδήματα των ακινήτων της, τους τόκους, τα δίδακτρα, τις διάφορες

Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης

επιχορηγήσεις, τις συνδρομές και τα κληροδοτήματα και, σύμφωνα με τους προϋπολογισμούς της, χορηγούσε τους μισθούς του προσωπικού και κάλυπτε τις αναγκαίες δαπάνες για επισκευές ή κατασκευές, όπως και για τη συντήρηση και επέκταση της βιβλιοθήκης.

Οι πρώτοι έφοροι της σχολής ήταν οι ιδρυτές της. Στη συνέχεια η εφορεία απαρτιζόταν από τέσσερα μέλη – αριθμός που αργότερα αυξήθηκε σε δώδεκα– τα οποία άλλαζαν κάθε τρία χρόνια. Ένα μήνα πριν από τη λήξη της τετραετίας, οι έφοροι εξέλεγαν τους διαδόχους τους και υπέβαλλαν τα ονόματά τους υπό την έγκριση και την επικύρωση του αγγλικού προξενείου. Οι έφοροι ήταν πάντοτε σημαντικά μέλη της ελληνικής κοινότητας της Σμύρνης. Δεν μπορούσαν να εκλεγούν έφοροι οι υπάλληλοι της επιτόπιας εξουσίας, καθώς και αυτοί που δεν είχαν απεριορίστη διαχείριση της περιουσίας τους.

3.3. Ο διευθυντής

Ο διευθυντής ήταν η άλλη διοικητική αρχή της Ευαγγελικής Σχολής και συνεργαζόταν με την εφορεία. Καθώς ήταν ο άμεσος προϊστάμενος της σχολής, ήταν υπεύθυνος της εσωτερικής λειτουργίας της. Οι πρώτοι διευθυντές της σχολής ήταν κληρικοί και είχαν τον τίτλο του διδασκάλου. Από το 1828, έπαψαν να είναι αποκλειστικά ιερωμένοι και ονομάστηκαν αρχιδιδάσκαλοι. Μετά το 1846, είχαν τον τίτλο του γυμνασιάρχη. Οι ευθύνες του γυμνασιάρχη ήταν πολλές. Εκτός από τη διεύθυνση του κλασικού γυμνασίου, διηύθυνε τα διάφορα παραρτήματα της Ευαγγελικής Σχολής, από τα δημοτικά σχολεία έως και την Εμπορική Σχολή. Επίσης, έδινε τη γνώμη του στην εφορεία πριν από την απόλυση ή το διορισμό ενός δασκάλου ή ενός καθηγητή.⁷

4. Η εκπαίδευση

Δε διαθέτουμε στοιχεία για τον αριθμό των μαθητών της Ευαγγελικής Σχολής το 18ο αιώνα: κατά πάσα πιθανότητα, ήταν ελάχιστοι τότε. Από το 1822, γνωρίζουμε ότι οι μαθητές ήταν περίπου 200. Ο αριθμός τους αυξήθηκε κυρίως το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, ώστε να περάσει από τους 220 το 1860 στους 860 το 1870, στους 1.200 το 1880 και στους 1.500 το 1922, σύμφωνα τουλάχιστον με ορισμένες πηγές.⁸ Σ' αυτούς τους αριθμούς συμπεριλαμβάνονται ωστόσο όλοι οι μαθητές των παραρτημάτων της Ευαγγελικής Σχολής.

Από την ίδρυσή της, πολλοί από τους μαθητές της Ευαγγελικής Σχολής σταδιοδρόμησαν με επιτυχία σε ποικίλους τομείς. Συγκεκριμένα, πέρασαν από την Ευαγγελική Σχολή ο [Αδαμάντιος Κοραΐς](#), ο Νεόφυτος, μετέπειτα Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ο πολιτικός [Γεώργιος Μπαλατζής](#), ο μουσικός [Μανώλης Καλομοίρης](#) κ.ά. Πολλοί άλλοι, λιγότερο γνωστοί, απόφοιτοι της Ευαγγελικής έγιναν δημοσιογράφοι, μεγαλέμποροι, δικηγόροι, γιατροί, καθηγητές, εφοπλιστές. Ο μεγάλος αριθμός των μαθητών της, πολλοί από τους οποίους προέρχονταν από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα των ελληνορθόδοξων της Σμύρνης, και η επιτυχία των περισσότερων στη μετέπειτα ζωή τους καταδεικνύουν την ακτινοβολία και το κύρος της Ευαγγελικής Σχολής. Οι δάσκαλοι και καθηγητές της επιλέγονταν με προσοχή (και αυτό κυρίως μετά το 1819) από την εφορεία και το διευθυντή και σε περίπτωση απειρίας απολύονταν.

Πριν από το 1846, δεν υπήρχε ορισμένο πρόγραμμα ή συγκεκριμένη μέθοδος διδασκαλίας. Από το 1846, η σχολή διαιρείται σε δύο τμήματα σύμφωνα με το σύστημα που επικρατούσε τότε στην Ελλάδα: το πρώτο περιλάμβανε τρεις τάξεις και ονομαζόταν «ελληνικό σχολείο» και το δεύτερο αποτελούνταν από τέσσερις τάξεις και

Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης

ονομαζόταν «γυμνάσιο». Οι τάξεις διαιρούνταν αναλόγως με το επίπεδο των μαθητών. Το 1875, το γυμνάσιο έγινε πεντατάξιο. Από το 1919, τα έτη φοίτησης στα δημοτικά σχολεία, παραρτήματα της Ευαγγελικής Σχολής, αυξήθηκαν από έξι σε επτά, ενώ η εκπαίδευση συνολικά διαρκούσε 12 χρόνια. Τα μαθήματα δεν προετοίμαζαν τους μαθητές για κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα αλλά τους έδιναν συνολικές γνώσεις μαθηματικών, ιστορίας (συμπεριλαμβανομένης και της ιεράς), αρχαίας και νέας ελληνικής γλώσσας, λατινικών, φυσικών επιστημών και ηθικής. Από το 1830 οι μαθητές του γυμνασίου μπορούσαν να μάθουν και ξένες γλώσσες.⁹

5. Τα παραρτήματα της σχολής

Από την ίδρυσή της, η Ευαγγελική Σχολή διατηρούσε ένα δημοτικό σχολείο ως παράρτημα. Μέχρι τα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα, ιδρύθηκαν άλλα τέσσερα δημοτικά σχολεία, το ονομαστά «εξαρτήματά» της, στις ελληνικές συνοικίες ή εκεί όπου ζούσαν πολλά μέλη της ελληνικής κοινότητας: το πρώτο το 1836 στην ελληνική συνοικία της Αγίας Αικατερίνης, το δεύτερο δέκα χρόνια αργότερα στη συνοικία Σχοινάδικα, το τρίτο το 1896 στην πλατεία Φασουλά και το τελευταίο στην οδό Ρόδων το 1902. Το 1894 η Ευαγγελική Σχολή ίδρυσε ανεξάρτητη τετρατάξια Εμπορική Σχολή και το 1908 σχολή ξένων γλωσσών. Το 1909 ιδρύθηκε στη Σμύρνη, με τη βοήθεια της ελληνικής κυβέρνησης, τριτάξιο διδασκαλείο αρρένων για τη μόρφωση δημοδιδασκάλων· ήταν ανεξάρτητο και αυτοτελές σχολείο αλλά στεγαζόταν στο κτήριο της Ευαγγελικής Σχολής και διευθυνόταν από το γυμνασιάρχη της.

Η [βιβλιοθήκη και το μουσείο](#) ήταν επίσης σημαντικά παραρτήματα της σχολής. Πρέπει να σημειώσουμε και τα εγκαίνια του ελληνικού τυπογραφείου της σχολής το 1830. Το τυπογραφείο αυτό όμως δε λειτούργησε σε όλη του διάρκεια του 19ου αιώνα.

6. Η εξέλιξη της Ευαγγελικής Σχολής

Θα μπορούσαμε να διαιρέσουμε την ιστορία της Ευαγγελικής Σχολής σε τέσσερις περιόδους:

Η πρώτη περίοδος είναι αυτή της ακμής της. Αρχίζει το 1733 και τελειώνει στις 24 Ιουνίου 1778 με τη μεγάλη πυρκαγιά που ξέσπασε στη Σμύρνη ως συνέπεια του μεγάλου [σεισμού](#) και κατέστρεψε εντελώς τη σχολή. Ο διευθυντής της, Ιεροθέος Δενδρινός, κατάφερε να πείσει τους τότε προκρίτους της ελληνικής κοινότητας της Σμύρνης, τον Ιωάννη Κανά, τον Ιωάννη [Μαυρογορδάτο](#), τον Ιωάννη Όμηρο, το Μιχάλη Κουρμούζη και το Δημήτριο Μπαχατώρη, να εκλεγούν νέοι επιτρόποι για να αναλάβουν την ανέγερση της σχολής, γιατί οι προηγούμενοι επιτρόποι είχαν χάσει οι ίδιοι πολλά στην πυρκαγιά και δεν ήταν σε θέση να συνεχίσουν το έργο τους. Έτσι η σχολή ξαναχτίστηκε με δαπάνες των Σμυρναίων και κυρίως του Ιωάννη Κανά, εμπόρου και σημαντικού μέλους της ελληνικής κοινότητας της Σμύρνης.

Στη δεύτερη περίοδο (1778-1821), η Ευαγγελική Σχολή αντιμετώπισε σοβαρά προβλήματα, αφού στις αρχές του 19ου αιώνα θεωρήθηκε οπισθοδρομικό ίδρυμα από πολλούς Σμυρναίους και από τον ίδιο τον Αδαμάντιο Κοραή. Έτσι ιδρύθηκε νέο σχολείο στη Σμύρνη, το οποίο ονομάστηκε [Φιλολογικό Γυμνάσιο](#) και πολύ γρήγορα έγινε το προπύργιο του Διαφωτισμού στην πόλη.¹⁰ Η ίδρυση αυτή έγινε αφορμή [ενδοκοινοτικών διαμαχών](#) και ερίδων με τους υποστηρικτές της Ευαγγελικής Σχολής, που θα συνεχιστούν μέχρι το 1819 και τη διάλυση του Φιλολογικού Γυμνασίου. Η Ευαγγελική Σχολή διέτρεξε τότε τον κίνδυνο να διαλυθεί, αλλά ο ανταγωνισμός

Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης

αυτός είχε τελικά καλά αποτελέσματα, αφού οι επίτροποί της συμφώνησαν να προσλάβουν καλύτερους καθηγητές και να βελτιώσουν το πρόγραμμα των μαθημάτων: τότε προσέλαβαν και το [Βενιαμίν το Λέσβιο](#) για να αναλάβει τη διεύθυνση της σχολής και να τη μεταρρυθμίσει. Ο Βενιαμίν δεν πρόλαβε να κάνει τίποτα, γιατί, όταν ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση το 1821, η σχολή διαλύθηκε χωρίς να ξέρουμε τους ακριβείς λόγους, οι οποίοι κατά πάσα πιθανότητα σχετιζόνταν με το κλίμα καχυποψίας και τους κινδύνους διώξεων των Ελληνορθοδόξων της πόλης που επικράτησαν στη Σμύρνη κατά τα πρώτα χρόνια μετά την κήρυξη της Επανάστασης.

Η τρίτη περίοδος της ιστορίας της Ευαγγελικής Σχολής αρχίζει το 1824, όταν λειτούργησε και πάλι. Αυτή η περίοδος διήρκεσε έως το 1842, όταν μία μεγάλη πυρκαγιά την κατέστρεψε ακόμα μία φορά. Τότε ο σχολάρχης αναγκάστηκε να καταφύγει προσωρινά με τους μαθητές και δασκάλους στην [Αγία Φωτεινή](#). Στη διάρκεια αυτής της περιόδου η σχολή μεταρρυθμίστηκε πραγματικά: από το 1828 απέβαλε το θρησκευτικό χαρακτήρα της: προσέλαβε δασκάλους για τη γαλλική γλώσσα και αργότερα για την ιταλική και την αγγλική. Το 1831, η σχολή χωρίστηκε σε δύο τμήματα: το ανώτερο και το κατώτερο, που περιλάμβανε τους μικρότερους μαθητές. Από τότε άρχισε να ανοίγει παραρτήματα σε άλλες συνοικίες της Σμύρνης. Ο Νεοκλής Παπάζογλου, που έγινε διευθυντής δύο φορές στην περίοδο 1831-1839, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη μεταρρύθμισή της αλλά συνάντησε μεγάλη αντίδραση από τον κλήρο. Ο πρώτος κανονισμός της σχολής, πολύ σημαντικός για τη λειτουργία και την εξέλιξή της, συντάχτηκε όταν ήταν εκείνος διευθυντής.

Στην τέταρτη περίοδο (1843-1860), το [κτήριο της Ευαγγελικής Σχολής](#) ξαναχτίστηκε και πάλι, αλλά οι έφοροι της αποφάσισαν αυτή τη φορά να ζητήσουν συνδρομή όχι μόνο από τα μέλη της ελληνικής κοινότητας της Σμύρνης αλλά και από τους Έλληνες που ήταν εγκατεστημένοι στις μεγάλες εμπορικές πόλεις της Δύσης.

Στη διάρκεια της πέμπτης περιόδου (1861-1914), η Ευαγγελική Σχολή ολοκληρώνει την εξέλιξή της: Έγινε πλήρες γυμνάσιο που αναγνωρίστηκε από το Πανεπιστήμιο Αθηνών το 1862, κάτι το οποίο σήμαινε ότι οι τελειόφοιτοί της μπορούσαν να γράφονται στο συγκεκριμένο πανεπιστήμιο χωρίς να περάσουν εξετάσεις. Άνοιξε τα πιο πολλά παραρτήματά της στη Σμύρνη και ο αριθμός των μαθητών της αυξήθηκε πραγματικά. Το 1885 απέκτησε νέο κανονισμό, παρά τις διενέξεις που ξέσπασαν και πάλι στο εσωτερικό κυρίως της ελληνικής κοινότητας. Απέκτησε και καινούργια βόρεια πτέρυγα με τη χρηματική βοήθεια του ευεργέτη Ιωάννη Μαρτζέλλα, όταν το 1881 η παλιά βόρεια πτέρυγα πυρπολήθηκε και καταστράφηκε. Δύο γυμνασιάρχες έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στην εξέλιξή της τα χρόνια αυτά: ο [Κωνσταντίνος Ξανθόπουλος](#) της [Τραπεζούντας](#), εκπαιδευμένος στη Γερμανία (διευθυντής από το 1861 έως το 1876) και ο [Ματθαίος Παρανίκας](#) από την Ήπειρο, που είχε σπουδάσει και αυτός σε γερμανικό πανεπιστήμιο (διευθυντής από το 1878 έως το 1885).¹¹

7. Η τελευταία περίοδος και η διάλυση της Ευαγγελικής Σχολής

Στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου πολέμου, η Ευαγγελική Σχολή αντιμετώπισε σοβαρές δυσκολίες γιατί οι οθωμανικές αρχές δεν αναγνώριζαν πλέον την αγγλική προστασία της. Οι διοικητικές αρμοδιότητες αφαιρέθηκαν από την εφορεία και ανατέθηκαν στη [δημογεροντία](#) της ελληνικής κοινότητας Σμύρνης.

Από το 1919 έως το 1922, η σχολή γνώρισε νέα περίοδο μεταρρύθμισης στα προγράμματα της διδασκαλίας, κυρίως χάρη στο διευθυντή της [Νικόλαο Λιθοξόο](#), πρώην γυμνασιάρχη του [Φροντιστηρίου Τραπεζούντας](#), που

Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης

είχε σπουδάσει σε ελβετικά και γερμανικά πανεπιστήμια.

Με τη συνεχή αύξηση του αριθμού των μαθητών της Ευαγγελικής Σχολής, το κεντρικό κτήριο ήταν πλέον ανεπαρκές στις αρχές του 20ού αιώνα. Με τη δωρεά ενός οικοπέδου από ένα μέλος της ελληνικής κοινότητας Σμύρνης άρχισε η ανοικοδόμηση ενός νέου κτηρίου. Το αρχιτεκτονικό σχέδιο και η κατασκευή του πληρούσαν σχολαστικά όλους τους όρους της σχολικής υγιεινής. Καλοί αρχιτέκτονες της Σμύρνης, μέλη της ελληνικής κοινότητας, συνεργάστηκαν για την ανέγερση χωρίς χρηματική αμοιβή. Το νέο κτήριο της Ευαγγελικής Σχολής ήταν έτοιμο για το σχολικό έτος 1922-1923.

Η πυρκαγιά που κατέστρεψε μεγάλο μέρος της Σμύρνης το Σεπτέμβριο του 1922 κατέκαψε το παλιό κτήριο της Ευαγγελικής Σχολής, τη βιβλιοθήκη με τα πολύτιμα βιβλία της και το αρχαιολογικό μουσείο της με τα ευρήματα. Το καινούργιο κτήριο που είχε χτιστεί και δεν πρόλαβε να χρησιμοποιηθεί στεγάζει σήμερα τουρκικό δημόσιο σχολείο.

Η Ευαγγελική Σχολή επανιδρύθηκε το 1934 στη Νέα Σμύρνη της Αθήνας, όπου και λειτουργεί ως σήμερα.

Από την ίδρυσή της το 1733 έως το 1922, η Ευαγγελική Σχολή μπορεί να θεωρηθεί ένα από τα σημαντικότερα κέντρα εκπαίδευσης για τα μέλη της ελληνικής κοινότητας και γενικότερα ένα από τα καλύτερα σχολεία της Σμύρνης. Από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, χρόνο με το χρόνο, η Ευαγγελική Σχολή αναπτύχθηκε μεθοδικά σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα κεντρικών σχολών (νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο, εμπορικό τμήμα, τμήμα ξένων γλωσσών, διδασκαλείο) και περιφερειακών παραρτημάτων σε όλη τη Σμύρνη που συγκέντρωνε πολλούς μαθητές.¹² Παρά την αγγλική προστασία που απολάμβανε, οι σχέσεις της με την ελληνική κοινότητα δεν υπήρξαν ποτέ ομαλές, είτε επρόκειτο για την επιλογή διδασκόντων ή διευθυντή, είτε για την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων ή για τον τρόπο κυρίως της διοίκησης, ιδιαίτερα κατά τις περιόδους κρίσης.

1. Λιθοξόου-Σαλάτα, Ζ., *Η Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης* (Αθήνα 1959), σελ. 11.

2. Σολδάτος, Χ., *Η εκπαιδευτική και πνευματική κίνηση του ελληνισμού της Μικράς Ασίας (1800-1922) Γ΄: Η εξάρτηση και η δραστηριότητα των σχολείων* (Αθήνα 1989), σελ. 116-117.

3. Smyrnelis, M.-C., *Une société hors de soi. Identités et relations sociales à Smyrne aux XVIIIème et XIXème siècles* (Thèse de Doctorat en Histoire, EHESS 1, Paris 2000), σελ. 83-84.

4. Παράνικας, Μ., *Ιστορία της Ευαγγελικής Σχολής εκ των πηγών συνταχθείσα* (Αθήναι 1885), σελ. 74-76.

5. Σολδάτος, Χ., *Η εκπαιδευτική και πνευματική κίνηση του ελληνισμού της Μικράς Ασίας (1800-1922) Β΄: Η οργάνωση και η λειτουργία των σχολείων* (Αθήνα 1989), σελ. 144.

6. Τα δικαιώματα αυτά, ή «εισιτήρια», καθορίζονταν με βάση την οικονομική κατάσταση της οικογένειας.

7. Λιθοξόου-Σαλάτα, Ζ., *Η Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης* (Αθήνα 1959), σελ. 28.

8. Λιθοξόου-Σαλάτα, Ζ., *Η Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης* (Αθήνα 1959), σελ. 29· Ανώνυμος, *Η Σμύρνη πριν από τη καταστροφή. Ένας οδηγός του 1920 για τα πάντα* (Αθήνα 1992), σελ. 29.

Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης

9. Rolleston, G., *Report on Smyrna* (London 1856), σελ. 36-37.
10. Σολδάτος, Χ., *Η εκπαιδευτική και πνευματική κίνηση του ελληνισμού της Μικράς Ασίας (1800-1922) Α΄: Η γέννηση και η εξέλιξη των σχολείων* (Αθήνα 1989), σελ. 111.
11. Ο Ματθαίος Παρανίκας έγραψε μία ιστορία της Ευαγγελικής Σχολής, την *Ιστορία της Ευαγγελικής Σχολής εκ των πηγών συνταχθείσα* (Αθήνα 1885).
12. Σολδάτος, Χ., *Η εκπαιδευτική και πνευματική κίνηση του ελληνισμού της Μικράς Ασίας (1800-1922) Α΄: Η γέννηση και η εξέλιξη των σχολείων* (Αθήνα 1989), σελ. 193.

Βιβλιογραφία :

	Σολδάτος Χ. , <i>Η εκπαιδευτική και πνευματική κίνηση του ελληνισμού της Μικράς Ασίας (1800-1922), Α΄: Η γέννηση και η εξέλιξη των σχολείων</i> , Αθήνα 1989
	Σολδάτος Χ. , <i>Η εκπαιδευτική και πνευματική κίνηση του ελληνισμού της Μικράς Ασίας (1800-1922). Β΄: Η οργάνωση και η λειτουργία των σχολείων</i> , Αθήνα 1989
	Σολομωνίδης Χ. , <i>Η παιδεία στη Σμύρνη</i> , Αθήνα 1961
	Σολδάτος Χ. , <i>Η εκπαιδευτική και πνευματική κίνηση του ελληνισμού της Μικράς Ασίας (1800-1922). Γ΄: Η εξάρτηση και η δραστηριότητα των σχολείων</i> , Αθήνα 1991
	Smyrnelis M.-C. , <i>Une société hors de soi. Identités et relations sociales à Smyrne aux XVIIIème et XIXème siècles. Thèse de Doctorat, EHESS, Paris 2000</i>
	Παρανίκας Μ. , <i>Ιστορία της Ευαγγελικής Σχολής εκ των πηγών συνταχθείσα</i> , Αθήνα 1885
	Λιθοξόου-Σαλάτα Ζ. , <i>Η Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης</i> , Αθήνα 1959
	Ανόνημος , <i>Η Σμύρνη πριν από την καταστροφή. Ένας οδηγός του 1920 για τα πάντα</i> , Ποντίκι, Αθήνα 1992
	Παπαδόπουλος Κ. , "Οι διευθυνταί της Ευαγγελικής Σχολής Σμύρνης Νεοκλής Παπάζογλου και Βενέδικτος Κωνσταντινίδης", <i>Μικρασιατικά Χρονικά</i> , 10, 1963, 384-460

Δικτυογραφία :

- Πειραματικό Λύκειο Ευαγγελικής Σχολής Σμύρνης
<http://lyk-evsch-n-smyrn.att.sch.gr/>

Γλωσσάριο :

	δημογεροντία, η Κοινοτική αρχή που απαρτιζόταν από το σύνολο των κοινοτικών αξιωματούχων, οι οποίοι κατά περίπτωση ονομάζονταν άρχοντες, προεστοί, επίτροποι, δημογέροντες ή απλώς γέροντες.
	σιγίλλιον, το

Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης

Προέρχεται από το λατ. sigillum = σφραγίδα.

1. Κατά τη Βυζαντινή περίοδο ο όρος σιγίλλιον χρησιμοποιείται για κάποια επίσημα έγγραφα της αυτοκρατορικής γραμματείας που φέρουν σφραγίδες και αναλόγως διακρίνονται σε μολυβδόβουλα και χρυσόβουλα (σιγίλλια). Διάφορες κρατικές υπηρεσίες χρησιμοποιούσαν επίσης έγγραφα με το ίδιο όνομα. Η πατριαρχική γραμματεία αρχίζει να χρησιμοποιεί τα πρώτα σιγίλλια (ή σιγίλλιδες γράμματα) περί τα μέσα του 13ου αιώνα. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο χρησιμοποίησε τα σιγίλλια αντικαθιστώντας τα παλαιότερα έγγραφα, γνωστά ως «υπομνήματα».
2. Κατά την Οθωμανική περίοδο τα σιγίλλια ήταν έγγραφα που υπέγραφε ο Πατριάρχης και συνήθως επιβεβαίωναν κάποιο προνόμιο ή γνωστοποιούσαν κάποια συνοδική απόφαση.

Πηγές

Rolleston, G., *Report on Smyrna* (London 1856).

Deschamps, G., *Sur les routes d'Asie* (Paris 1894).